

Pisarna

za zdravljenje naših bolnih stanovskih, družabnih, uradnih, književnih, narodnostnih in političnih razmer.

Vprašanje. »Učiteljski Tovariš« prinaša ukaze šolskih oblasti ter tudi nekatere razpise učiteljskih služb v nemščini. Ali se to strinja z enakopravnostjo slovenskega jezika in z individualnostjo našega naroda?

Hajduk, učitelj.

Odgovor: Ne, to škoduje veljavi našega jezika ter nasprotuje narodovi individualnosti, in sicer:

1.) Priobčevanje ukazov v nemščini zbuja v čitateljih, osobito v mlajših, krive nazore, da je ukaz veljaven in merodajen le v nemščini in da sploh ne veljajo prevodi v slovenščini. Neštevilnokrat sem se v življenju srečaval s tovariši, ki so takoj, če je nanesla slovenska govornica na tolmačenje zakonov, oziroma ukazov, začeli dotične določbe narekovati nemški, kakor da bi hoteli z nemškim citatom svoje tolmačenje podkrepiti bolj neovrgljivo kakor s slovenskim. Ti krivi nazori so se jim polagoma ustvarili s tem, da so čitali zakone in ukaze vselej le v nemščini, čeprav izhajajo državni in deželni zakoniki tudi v slovenskem jeziku. K vsemu temu se pridružijo še uradi s svojimi nemškimi dopisi in — — slovenski »Učiteljski Tovariš« s priobčevanjem nemških ukazov.

2.) To priobčevanje in čitanje samo nemških ukazov rodi v nas, ki smo itak s svojo srednješolsko vzgojo in podukom že napol ponemčeni, krivo misel, da naj s šolskimi oblastmi govorimo in dopisujemo le nemški. Na to svojo robsko lastnost smo se navadili ali prav za prav razvadili že tako, da se nam niti ne sanja, kako si na veselje vlade in birokratizma v praksi ustvarjamo korak za korakom nemški uradni jezik. To, česar nam ne more in si nam ne upa nobena tudi ne najbolj nemška vlada proglasiti službeno, si ustvarjamo sami. Značilen za naše nemškovanje je bil pred leti v državnem zboru govor nekega poslanca, ki je dejal: »V Avstriji ni treba ustvarjati zakona, ki bi proglašal nemščino za državni jezik, saj vsi uradi in tudi v navadnem življenju skoro vsi stanovi rabijo nemščino, ki se uveljavlja s tem sama ob sebi za državni jezik. Ustvarjati tak zakon bi bilo ravno tako smešno, kakor če bi hoteli postaviti Dunajčani pri svojem Dunavskem mostu kazalo: »Tu-le mora teči Dunav proti vzhodu!«

3.) A tudi za vsakdanje življenje ima ta škodljiva razvada slabe posledice. Kako mučno je za prosvetljenega narodjaka, če mora poslušati afektovano tovarišico, ki pači svojo lepo slovensko govornico z nemškimi reki, pregovori, prilikami i. t. d., kakor da bi moral olikani Slovenec vedno segati po nemščini, če hoče predočiti svojo trditvev v poetični podobi. In vendar imamo tudi v slovenščini enako lepe pregovore, verze i. t. d. In če opozoriš lepo govornico na bogastvo in lepoto naših rekov, te bo zmagonosno razorožila: »Če prinaša naš učiteljski list vmes nemške citate in ukaze, se tudi meni ne morejo šteti v zlo!«

Individualnost narodova je med drugim tudi v tem, da rabi narod povsod, v vseh uradih, šolah, navadnem življenju, v knjigah in časopisih svoj jezik in da ga krasi s poetičnimi podobami, ki so vzete iz svojega, a ne iz tujega jezika.

4.) Vse to velja tudi o razpisih služb v »Uč. Tovarišu«. Iz izkušnje vem, da se mlajše učiteljstvo, v čigar značaj se ni začrtala odločnost svojega »Tako in nič drugače!«, ravna

v svojih kompetencah po nemškem jeziku, ki je v njem razpisana služba. Ono namreč sklepa krivo iz nemškega razpisa na okolnost, da mora tudi prošja za službo biti pisana v nemškem jeziku. S tem začne učitelj že kot izprašan kandidat obračati plašč po vetru. Da vpliva to v narodnem oziru škodljivo na nadaljni razvoj njegovega značaja, se ne da tajiti.

V zdravljenje teh bolnih naših razmer priporočam ta-le radikalna zdravila.

1.) »Učit. Tovariš« naj odslej ukaze, naredbe itd. ne priobčuje v nemščini, temveč izključno le v slovenščini. Dokler ne dosežemo pri deželnem šolskem svetu kranjskem rabe slovenščine, dotlej naj skrbi uredništvo samo za dobre prevode. Priobčevanje ukazov v dobrem slovenskem prevodu pospešuje jezikovno znanje tudi med birokrati in nasprotniki slovenskega uradovanja. Pri zelenih mizah kujejo nemške koncepte, da ustvarijo iz njih ukaz, katerega potem v »Uč. Tovarišu« v slovenskem prevodu čitajo. (Glej razsodbo upravnega sodišča in ukaz deželnega šolskega sveta štajerskega v XXII. receptu »Pisarne«.) Prej se jim je dozdevala le nemščina sposobna za jedrnat izraževanje ukaza. Kdo bi mislil, da tudi slovenščina teče spretno in gladko! Kako je ona bogata v izrazih in lepa v zlogu! Tako spoznava uradništvo bogastvo in lepoto našega jezika, uvideva svojo nevednost in se ne more več odtegovati prepričanju, da slovenski jezik ni nič manj sposoben za vladanje učiteljstva in šole, nego nemški.

2.) Vsaka prihodnja okrajna in deželna učiteljska skupščina naj zahteva, opiraje se na člen XIX. državnega temeljnega zakona z dne 21. grudnia 1867. leta, drž. zak. št. 142., izdajanje naredb in ukazov v slovenskem jeziku. Enake zahteve naj stavijo zastopniki učiteljstva v deželnem in okrajnih šolskih svetih. Takih zahtev ne sme učiteljem nihče šteti v zlo, ker ustrezajo zakonitim določbam in načelu pravičnosti, ter jih tudi ne smejo odbijati, sicer bi kršili zgoraj omenjeni temeljni državni zakon.

3.) Okrajna učiteljska društva ter uradne okrajne učiteljske skupščine naj zahtevajo od zastopnikov učiteljstva v okrajnih šolskih svetih, da stavijo pri seji predlog, da se morajo razpisi učiteljskih služb razglaševati le v slovenskih listih in le v slovenskem jeziku. Ako morebiti nimamo zastopnikov, ki bi se upali take zakonite predloge staviti, bi bilo to žalostno spričevalo o našem narodnostnem uboštvu ter bi bilo nujno potrebno, da bi se oni v svoji revni zavednosti zatekli vsaj za plašč katerega člana okrajnega šolskega sveta. Uradni razpisi služb v »Uč. Tov.« v nemščini, tožijo dotični okrajni šolski svet javnosti, da se ne zaveda niti svojih pravic niti svojih dolžnosti ter da prepušča sam sebe in usodo slovenskega jezika na milost in nemilost vladnemu uradniku.

Priporočeno ravnanje utemeljujem s trditvijo, da smo dolžni postaviti svojo narodovo individualnost v ospredje ter pridobivati v učiteljskem in šolskem področju svojemu jeziku v zakonu zajamčeno veljavo in enakopravnost. Kdor še dvomi o tej potrebi, njemu stavim ta-le vprašanja:

a) Ali ni učiteljstvo eminenten činitelj naroda? b) Ali ni torej ono dolžno, v svojem delokrogu eminentno zavzemati se za pravice narodovega jezika? c) Ali pozna kdo kompetentnejšega činitelja v učiteljskih in šolskih zadevah nego je učiteljstvo samo? Ali nam bodo morda odvetniki preskrbeli veljavo našega jezika pri šol. oblastvih? Ali smatrate morda naše oblasti za gospodarje učiteljstva in šole

Ali ni narod naš gospodar? Ministrstvo, deželni, okrajni in krajni šolski sveti so le izvrševalne oblasti tega, kar velevali zakon! Če torej mi zahtevamo za svoj jezik zakonito veljavo v šolskih zadevah, nam jo morajo oblasti dati brezpogojno.

Saj pravi člen XIX. državnega temeljnega zakona z dne 21. grudna 1867. leta, drž. zakonik št. 142.: »Vsa narodna plemena v državi so enakopravna in vsak narod ima nekršljivo pravico, svojo narodnost in svoj jezik čuvati in gojiti.

Enakopravnost vseh jezikov, ki so v deželi v navedeni, se od države priznava v šoli, v uradu in javnem življenju.

V deželah, v katerih stanuje več narodnih plemen, naj bodo javni učni zavodi tako urejeni, da se vsakemu teh plemen dajo vsi potrebni pomočki za izomiko v svojem jeziku, a da se ne bo nihče silil, naučiti se katerega drugega deželnega jezika.

Na Štajerskem so sicer redki okrajni, a so vendar, ki v njih dopisuje mnogo šolskih vodstev z okrajnim šolskim svetom v slovenščini. In ni ga glavarja niti nadzornika, ki bi se drznil to zavednost kritizovati. A velika večina slovenskega učiteljstva uraduje nemški. Šolske kronike, konferenčni zapisniki, zamude, referati za okrajno uč. skupščino, priprava za poduk, šolski uradni spisi itd. — vse nemško! Pa tudi na Kranjskem je še ponekod tako! In ti tovariši se hočejo šteti med Slovence? Dejanja njihova jim ne dajejo pravice do tega lepega imena. Razum in srce nam velevali, da tako ne smemo več ravnati, da ne smemo več hoditi po potu nemškega robstva temveč, da moramo kreniti na samostalno pot narodove individualnosti!

»Učiteljski Tovariš« naj torej kot naš zastavonoselj izvrže iz sebe vse, kar ni našega. Mračnjaki, nazadnjaki, mlačneži in nasprotniki bodo morda rekli, da sovražimo nemščino. Ne! Obratno je res. Mi ljubimo svoj jezik nad vse jezike na svetu; zato mu dajemo povsod prednost, er nikakor ne dovoljujemo, da bi nam tujščina, ki je pri nas slučajno nemščina, oziroma italijanščina, razjedala in razkvašala veljavo našega jezika in narodove individualnosti. Mi se hočemo iz sramotnih spon tujega duševnega robstva osamosvojiti ter postati duševno svobodni činitelji svojega naroda! To se vendar ne pravi drugih sovražiti, s tem ni našim sosedom ničesar odvzeto, temveč mi damo njim, kar je njihovega, a sebi vzamemo, kar je našega! Nemcem nemški, Italijanom italijanski, a Slovencem slovenski jezik!

Dohtar Rován.

Opomba uredništva: Ker vemo, da je dobro, pomesti najprej pred svojim pragom, zato priobčujemo brez obotavljanja gorenji članek, ki nam bere zaslužene levitel! Naši naročniki in sotrudniki imajo pravico, kritikovati ravnaje uredništva, ki ni nič drugega nego izvršujoči činitelj zahtev in ukrepov tistih, ki so mu poverili ta posel. Sicer bi lahko dotična mesta črtali in ne priobčili kritike o sebi, vendar pa nismo tega storili, ker nam to brani naše liberalno prepričanje in ker se nečemo delati lepših nego smo v resnici. Nismo si sicer potresli temena s pepelom, vendar pa smo se bridko pokesali svojih grehov in torej storili prvi korak k popolnšanju! — Zakaj smo priobčevali doslej ukaze in odredbe šolskih oblastev, oziroma razpise učiteljskih služb v originalu, ki smo si jih morali dostikrat prisvojiti po ovin-kih in z velikimi težavami, to je — in ni dolgo temu! —

povedal »Slovenski Narod«, ne da bi ga v to pooblastili ali mu pomagali s podatki, nego samo zaradi tega, ker je pojmlil naš manevar. Bilo je to ob priliki, ko nas je zuhljaj »Slovenec« ravno zaradi tega greha, ki danes po njem neusmiljeno udriha naš vrlji dohtar Rován. Osramotiti smo hoteli s tem dotične šolske oblasti, saj je tudi v resnici sramotno, ako n. pr. kranjski in radovljiški okr. šol. svet razpisujeta službe v nemškem jeziku, ko jih recimo — celjski ne! Zato nam vrlji gospod dohtar Rován, dovolite toliko radodarnosti, da odstopimo nekaj udarcev imenovanima šol. oblastvoma in vsem neimenovanim dokazovalcem absolutne veljave — nemškega uradnega jezika!

Potrudili se bomo nadalje, da se navdušimo ob pedantnosti najstrožjih puristov, dasi je to ubogemu šolskemu političarju dostikrat jako sitno, ko mora biti hitro gotov s svojim delom in je treba n. pr. gospodu s Kamna odgovarjati zdaj z nemškimi, zdaj zopet s francoskimi citati, ameriškim humoristom pa parirati celo z angleščino, ko nam groze njih jezuitski rapirji!

Verjemite nam, da imamo z listom mnogo dela in da nismo čisto nič navdušeni za prevajanje — uradne nemščine. Dasi smo prelistali nekaj nemških slovnice in tudi drugih — ne samo edinozveličalnih metodiških! — zlasti modernih znanstvenih in leposlovnih knjig, ki so nekatere pisane v čudovito krasnem jeziku in slogu (n. pr. Nietzsche, Bölsche, Jerusalem, Bodenstedt, Sudermann itd.) pridemo časih v zadrego ob taki delfiški nemščini. Vkljub temu bomo izkušali odslej ustrezati tej novi svoji nalogi, čeprav ne bo našim prevodom toliko verjeti kakor c. kr., t. j. uradnim. Ako je resničen rek, da besede mičejo, a zgledi vlečejo, potem bodo začeli izpolnjevati tudi vsi slovenski učitelji in vse slovenske učiteljice svojo sveto narodno dolžnost. Z uradi pa naj obračunajo tisti, ki so poklicani v to. »Učiteljski Tovariš« ne more rešiti vsega Slovenstva!

Samo še to: Ako si mi damo kritikovati svoj nedostatek, ne smejo tudi drugi vzeti kritike za zlo!

Kritikujoči glasovi.

Učiteljske plače in viri za izboljšanje.

»Slovenski Narod« je priobčil pod tem naslovom v svoji 259. št. ta-le članek:

Sedaj je po zaslugi klerikalnih poslancev vendar zaključeno deželnozborsko zasedanje. Tako je z drugimi važnimi stvarmi srečno pokopano tudi povišanje učiteljskih plač. Nekateri optimisti so skrivnostno namigavali, da v tem zasedanju namerava klerikalna stranka glede učiteljskih plač svoje postopanje izpremeniti v prid (!) učiteljstvu. Povod k temu so jim dali tam poleti spisani članki dvornega svetnika Šukljeta. Vest o zaključenju deželnega zbora je dotične optimiste zadela kakor mrzel curek v poletni vročini. Nekaj učiteljev (tudi naprednih) je ob pričetku tistih člankov upalo, da bo nasvetoval Šuklje kaj res izvedljivega. Toda tiste tri točke, ki jih je navedel Šuklje kot glavno sredstvo, da se dobi denar, so bile prav nedolžne in jih je »Slov. Nar.« kot neizvedljive ovrgeel z dokazi. Slednjič tudi, ako bi se dotične točke dale izvesti, bi preteklo morda prej kakih 25 let, ko Šukljeta že več ne bo, da bi podaljšal rok še za 25 let. Zaraditega je učiteljstvo razvidelo, da je Šuklje učiteljstvu zidal gradove v oblake, čeravno stoji njegov na kamnu.